

**In memoriam**  
**prof. dr hab. Marcelli Kosman**  
**(08.05.1940 – 29.12.2023)**



29 grudnia 2023 roku zmarł prof. dr hab. Marcelli Kosman – wybitny historyk i politolog, profesor zwyczajny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, badacz dziejów Polski, Wielkiego Księstwa Litewskiego i Europy Środkowo-Wschodniej oraz znawca historii relacji polsko-litewskich. Odszedł uczony o ogromnym dorobku naukowym, autor setek prac, nauczyciel wielu pokoleń studentów i badaczy, a także członek Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy.

Marcelli Kosman urodził się 8 maja 1940 roku w Izbicy Kujawskiej. W miejscowym liceum uzyskał maturę w 1957 roku, po czym podjął studia pedagogiczne i historyczne na Uniwersytecie

im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Był uczniem wybitnych historyków – prof. Gerarda Labudy oraz prof. Henryka Łowmiańskiego, którzy wywarli znaczący wpływ na jego zainteresowania badawcze i warsztat naukowy.

Kariere zawodową rozpoczął w 1961 roku jako nauczyciel. Po uzyskaniu doktoratu w 1966 roku został również dyrektorem Liceum Ogólnokształcącego w Izbicy Kujawskiej. W 1968 roku podjął pracę naukową w Instytucie Historii Polskiej Akademii Nauk, gdzie w 1971 roku uzyskał stopień doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie historii. W latach 1976–1982 pełnił funkcję dyrektora Biblioteki Kórnickiej PAN. W 1980 roku otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1989 roku został profesorem zwyczajnym.

W latach 1983–1993 był profesorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Opolu, gdzie kierował Zakładem Historii Nowożytnej, a następnie Katedrą Historii Europy Wschodniej. Z Uniwersytetem im. Adama Mickiewicza w Poznaniu związany był przez wiele lat jako kierownik Zakładu Dziennikarstwa (1987–2003), a następnie Zakładu Kultury Politycznej (2003–2012) w Instytucie, później pracował też na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa. W latach 1996–2008 był profesorem oraz rektorem Wyższej Szkoły Zarządzania i Bankowości w Poznaniu.

Profesor Marceli Kosman był historykiem badającym dzieje Polski, Wielkiego Księstwa Litewskiego i Litwy, stosunki wyznaniowe oraz historię kultury polskiej od późnego średniowiecza do końca epoki nowożytnej. Jako politolog zajmował się także problematyką kultury politycznej i jej miejscem w edukacji obywatelskiej społeczeństwa.

Pozostawił imponujący dorobek naukowy obejmujący ponad 1700 publikacji – monografii, artykułów, podręczników i prac popularyzujących historię. Był niestrudzonym autorem i eseistą, który z pasją przybliżał szerokiemu gronu czytelników historię regionu. Do jego ważniejszych prac należą m.in.: *Reformacja i kontrreformacja w Wielkim Księstwie Litewskim w świetle propa-*

*gandy wyznaniowej* (1973), *Drogi zaniku pogaństwa u Baltów* (1976), *Historia Białorusi* (1979), *Zmierzch Perkuna, czyli ostatni poganie nad Bałtykiem* (1981), *Litwa pierwotna. Mity, legendy, fakty* (1987), *Orzeł i Pogoń. Z dziejów polsko-litewskich XIV–XX w.* (1992), *Cmentarze dawnego Wilna* (1994) oraz wielotomowa praca *Polska – Litwa. Z odległej i bliższej przeszłości* (2003–2007). W swoich późniejszych publikacjach podejmował również refleksję nad kulturą polityczną, historią Kresów oraz twórczością Henryka Sienkiewicza.

Od 2015 roku był członkiem Stowarzyszenia Naukowców Polaków Litwy<sup>1</sup>, pełnił funkcję członka Rady Naukowej czasopisma naukowego naszego Stowarzyszenia – „Rocznika SNPL”. Był również autorem wielu artykułów i recenzji zamieszczonych w „Roczniku SNPL”:

- *Z Wilna do Poznania. Fragment z dziejów badań lituanistycznych w Polsce*, „Rocznik SNPL”, 2015, T. 15, s. 14–35, <https://snpl.lt/Rocznik/15/R.15.014-035.pdf>.
- *Posłowie do książki Henryki Ilgiewicz „Biblioteka Państwowa im. Eustachego i Emilii Wróblewskich w Wilnie (1912–1939) oraz towarzystwa ją popierające”*, „Rocznik SNPL”, 2015, T. 15, s. 274–284, <https://snpl.lt/Rocznik/15/R.15.274-284.pdf>.
- *Między ksenofobią a ksenofilią. Stosunek do mniejszości etnicznych w dziejach Polski*, „Rocznik SNPL”, 2016, T. 16, s. 276–289, <https://snpl.lt/Rocznik/16/R.16.276-289.pdf>.
- *Beata Kalęba, „Rozdroże. Literatura polska w kręgu litewskiego odrodzenia narodowego”*, *Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2016, 296 s.*, „Rocznik SNPL”, 2017, T. 17, s. 446–450, <https://snpl.lt/Rocznik/17/R.17.446-450.pdf>.

---

<sup>1</sup> Prof. dr hab. Marceli Kosman, polski historyk, profesor nauk humanistycznych, nauczyciel akademicki, Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu, „Rocznik SNPL”, 2016, T. 16, s. 438–441, <https://snpl.lt/Rocznik/16/R.16.438-441.pdf>

- *Jubileusz poznańskiego lituanisty*, „Rocznik SNPL”, 2017, T. 17, s. 451–457, <https://snpl.lt/Rocznik/17/R.17.451-457.pdf>
- *Dylematy polsko-litewskiego patrioty przed odzyskaniem niepodległości. Nad lekturą „Dzienników” Michała Romera z lat 1913–1915*, „Rocznik SNPL”, 2018, T. 18, s. 3–14, <https://snpl.lt/Rocznik/18/R.18.003-014.pdf>.
- *„Dzieje Pułtuska”, T. 1 (do 1795 roku, redakcja naukowa Henryk Samsonowicz i Radosław Lolo, Pułtusk 2016, 463 s.), T. 2 (1795–1989, redakcja naukowa Adam Koseski i Janusz Szczepański, Pułtusk 2017, 773 s.)*, „Rocznik SNPL”, 2018, T. 18, s. 407–411, <https://snpl.lt/Rocznik/18/R.18.407-411.pdf>.
- *W cieniu Uniwersytetu Stefana Batorego: Henryk Łowmiański i Juliusz Bardach, badacze dziejów Unii Jagiellońskiej*, „Rocznik SNPL”, „Rocznik SNPL”, 2019, T. 19, s. 177–194, <https://snpl.lt/Rocznik/19/R.19.177-194.pdf>.
- *„Kresowa Atlantyda” – początek drugiej dekady*, „Rocznik SNPL”, 2019, T. 19, s. 177–194, <https://snpl.lt/Rocznik/19/R.19.371-382.pdf>.

Za swoje osiągnięcia naukowe i wkład w rozwój humanistyki otrzymał liczne wyróżnienia. W 2017 roku nadano mu tytuł doktora *honoris causa* Uniwersytetu Opolskiego. Był także odznaczony Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski oraz wielokrotnie nagradzany i wyróżniany odznaczeniami państwowymi.

Profesor Marceli Kosman był cenionym nauczycielem akademickim i promotorem dwudziestu doktorów. Wychował wiele pokoleń studentów, dla których pozostawał autorytetem naukowym i moralnym.

Odszedł wybitny uczony, niestrudzony badacz i popularyzator historii, a także szanowany nauczyciel akademicki. Pozostaje po nim bogaty dorobek naukowy, który jeszcze przez długie lata będzie inspirował kolejne pokolenia badaczy oraz wszystkich zainteresowanych historią Polski, Litwy i całego regionu Europy Środkowo-Wschodniej.